

KOMMUNIKÁCIÓELMÉLET

V. el adás

A tranzakciós és az interakciós elmélet

A TRANZAKCIÓS ÉS INTERAKCIÓS ELMÉLET

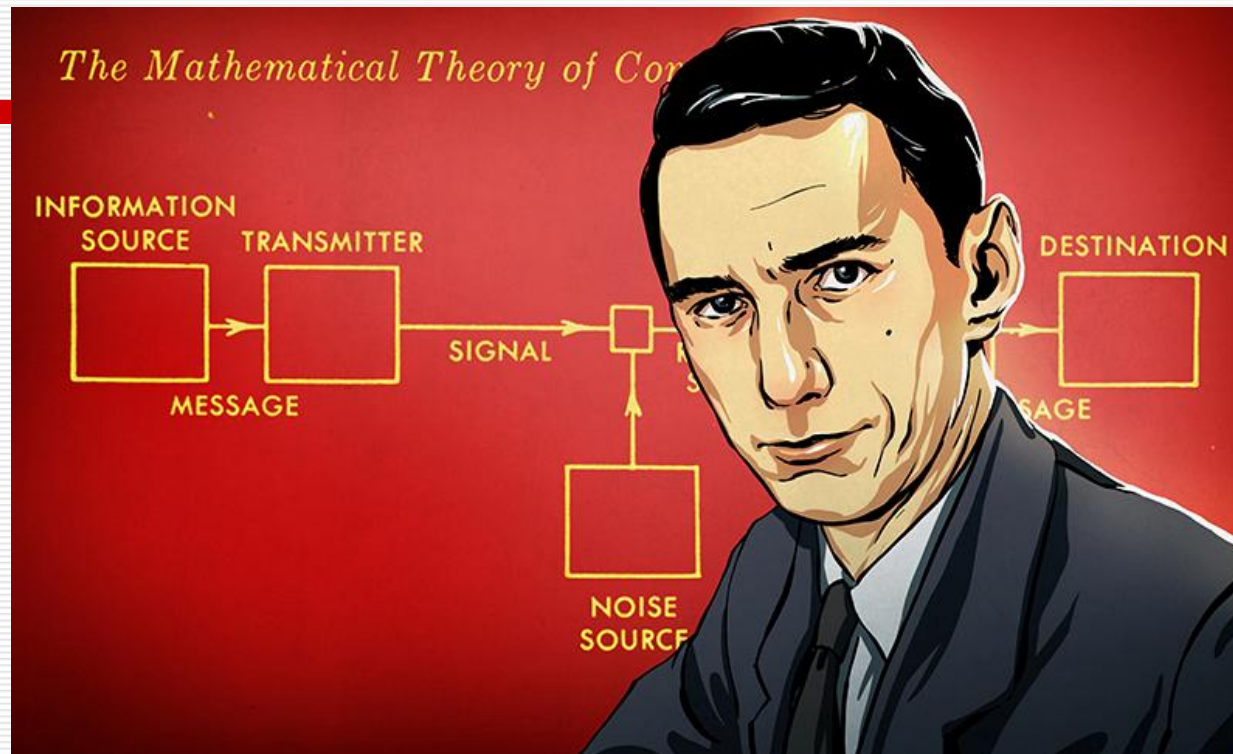
- a kommunikációt mint egyszeri aktust vizsgálják
(egy üzenetközlést, egy párbeszédet stb.)
-

I. A TRANZAKCIÓS ISKOLA

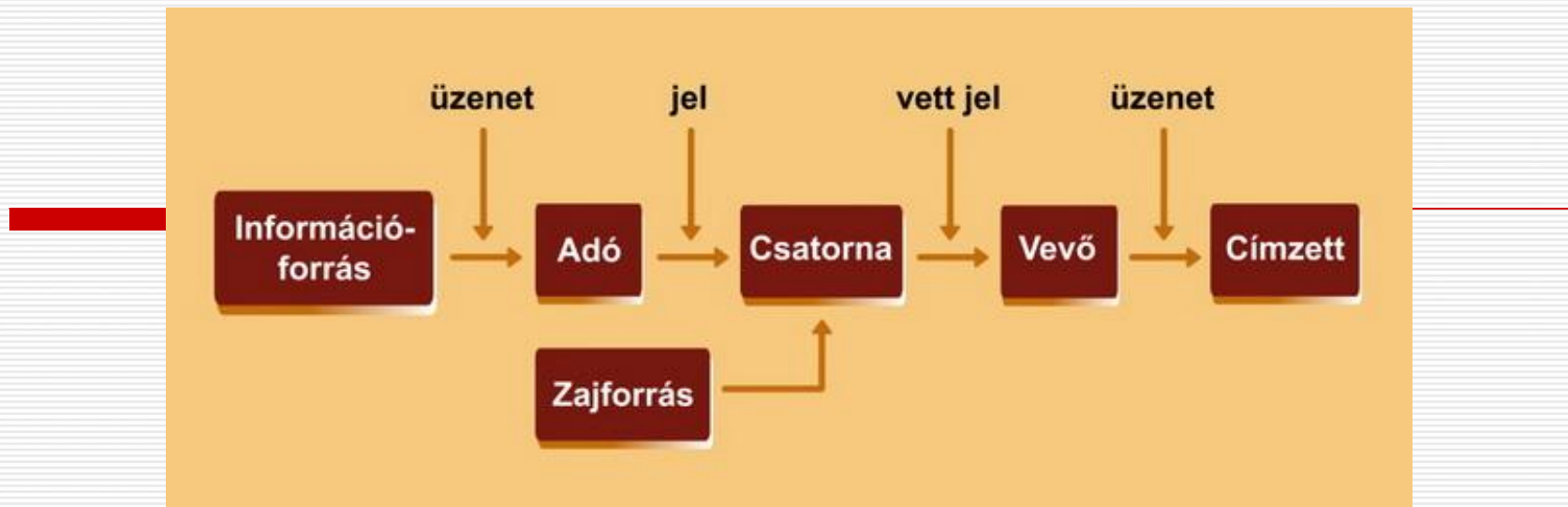
- A kommunikációt szimpla üzenetátadásnak tartja adó és vev között. A kommunikációt szimpla üzenetátadásnak tartja adó és vev között. Kulcsszava az **átadás**. A kommunikációt befolyásoló tényezők csak részlegesen képesek beépíteni a modellbe.
 - Megfelel pl. egy levélírás–feladás- elolvasás folyamatban, de nem vagy csak nehézkesen működik egy párbeszéd modellálásakor.
 - A kommunikációt befolyásoló tényezők csak részlegesen képesek beépíteni a modellbe.
 - Több modell: pl. *Shannon-Weaver, Schramm, Jakobson, Barnlund és Berne*.
-

1. SHANNON-WEAVER-FÉLE KOMMUNIKÁCIÓS MODELL (1949)

- Az első rajzos kommunikációs modell.
 - Claude Shannon és Warren Weaver a Bell telefontársaság fejlesztő mérnökei voltak.
 - Olyan modellt dolgoztak ki, mely lehetővé teszi a telefonkábelben való rádióadás továbbítását.
-

- Miközben a kábelen történő információátadás problémáját igyekeztek megoldani, lerajzolták az üzenet-átvitel modelljét, melyet később minden emberi kommunikációs szituációra elfogadhatónak tartottak.

A zajnak háromféle típusát különböztetik meg:

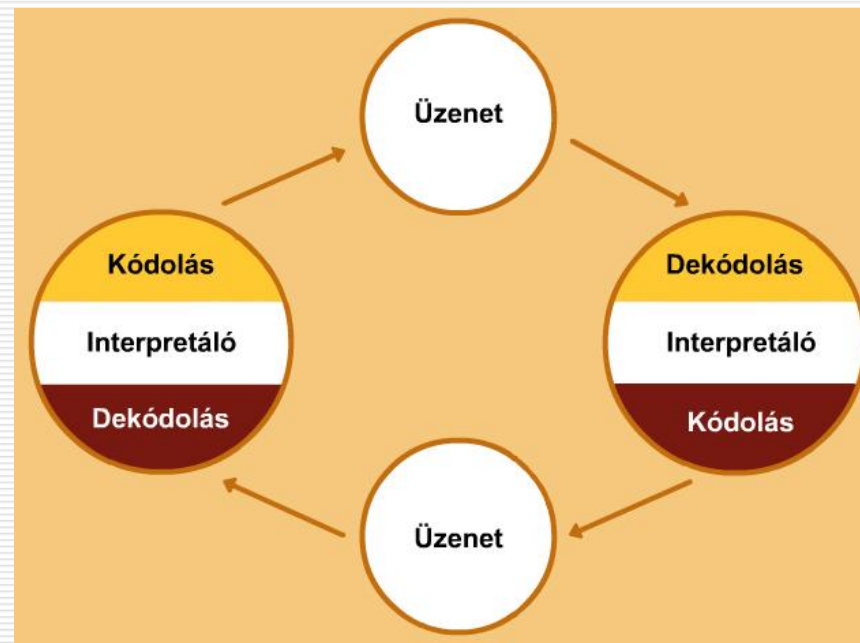
Csatornazaj: pl. mikrofonhiba, telefonkábel problémája, térer hiánya.

Környezeti zaj: a dekódolást teszi lehetetlenné, vagy nehezíti.

Szemantikai zaj: az üzenet megformálása volt hibás, s ebből adódik a zavar.

2. OSGOOD ÉS SCHRAMM CIRKULÁCIÓS MODELLJE (1954)

visszacsatolással egészítették ki a kommunikációs modellt

OSGOOD ÉS SCHRAMM CIRKULÁCIÓS MODELLJE (1954)

encoder (kódoló): az üzenet küldője

decoder (fogadó): aki megkapja az üzenetet

interpreter (értelmező): aki analizálja az üzenetet

A természetben körkörösén jelenik meg a kommunikáció.

Az üzenet kezdetétől a végéig az értelmezés folyamatos.

Ez a modell megtöri a küldő - és fogadó modellt, a kommunikációt praktikus oldaláról közelíti meg.

A modell elemei:

- Jelöli a visszacsatolást.
 - Megértése egyszer , lehet vé téve, hogy a minden-
napjainkban is alkalmazzuk.
 - Dinamikus, megmutatja, hogyan változik a szituáció.
 - Rávilágít a felesleges részekre.
 - A feladó és címzett nincs elkülönülve, feladó és címzett
is egy személyben.
-

3. ROMAN JACOBSON-FÉLE MODELL

- orosz emigráns nyelvész, akit felkértek, szóljon hozzá ahhoz a vitához, a nyelvészetnek vajon része-e a poétika vagy sem
- Válasza: egyik sem része a másiknak, sem a nyelvészet a poétikának sem viszont. Ellenben mindkét terület részhalmaza egy nagyobb tudománynak, a jelek tudományának, a szemiotikának

Miközben ezt a választ megfogalmazta, felrajzolta, milyen elemei és funkciói vannak a kommunikációnak (köztük ott van a poétikait is mint részelem)

A ROMAN JACOBSON-FÉLE MODELL TÉNYEZ I

1. beszél / feladó / közl / jeladó (*addresser*)

2. hallgató / címzett / vev / jelvev (*addresse*)

3. üzenet vagy közlemény (*message*)

Az a közlemény, amit valaki (a beszél) létrehozott, kifejezésre juttatott és más valaki (a hallgató) megértett

4. a két fél által ismert nyelv (*code*)

A közlésfolyamat tágabb értelemben vett nyelve (gesztusok, érintkezési szabályok)

5. csatorna (*contact*) a jeleket közvetít közeg. Térben, időben elkülönül helyek között jelsorozatok átvitelére alkalmas médium szükséges.

6. beszédhelyzet (*situation*)

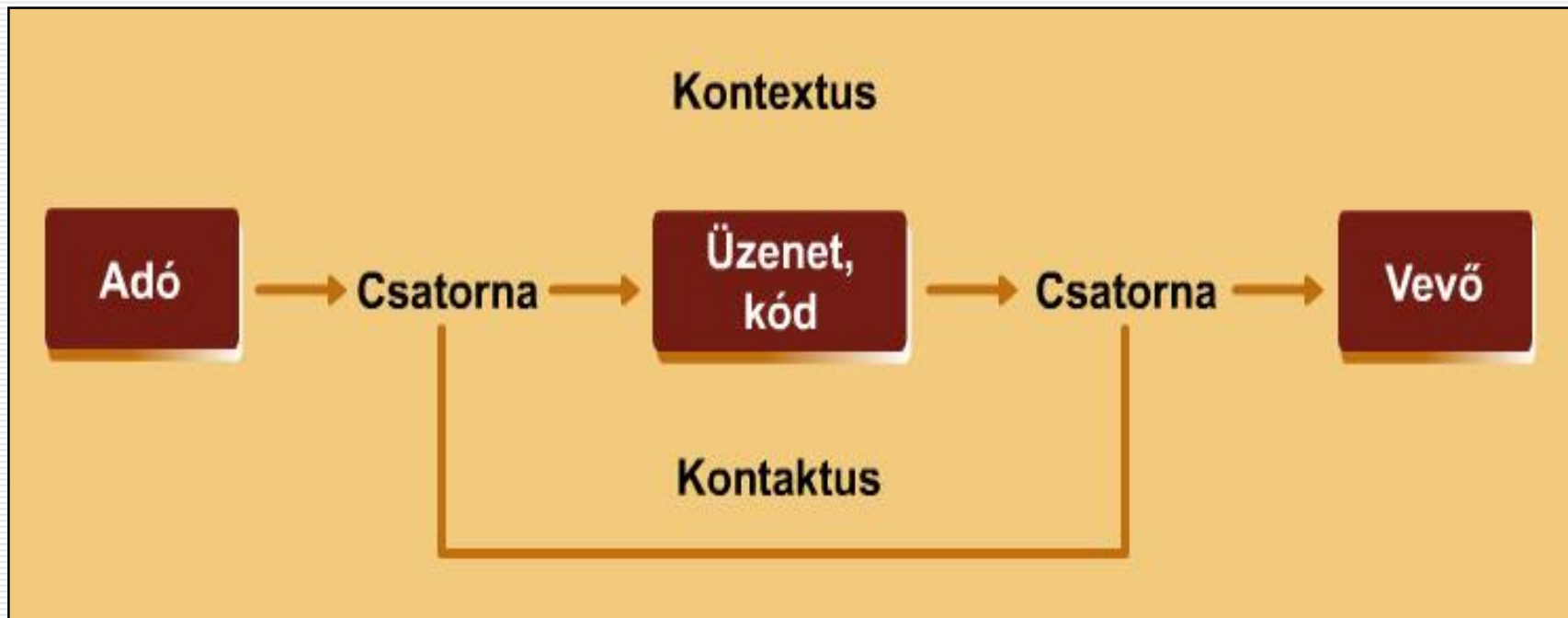
A két fél közötti (esetleg a kommunikáció révén alakuló, pillanatnyi) viszony

7. valóság (*context*)

A legtágabb közeg, amiben a kommunikáció zajlik, melynek bizonyos részleteiről folyik a kommunikáció (közös előismeret)

8. zaj / zavaró tényező, nem tervezett torzulás a kommunikációs folyamatban, pl. zaj, recsegés telefon

ROMAN JACOBSON-FÉLE MODELL

A CSATORNA

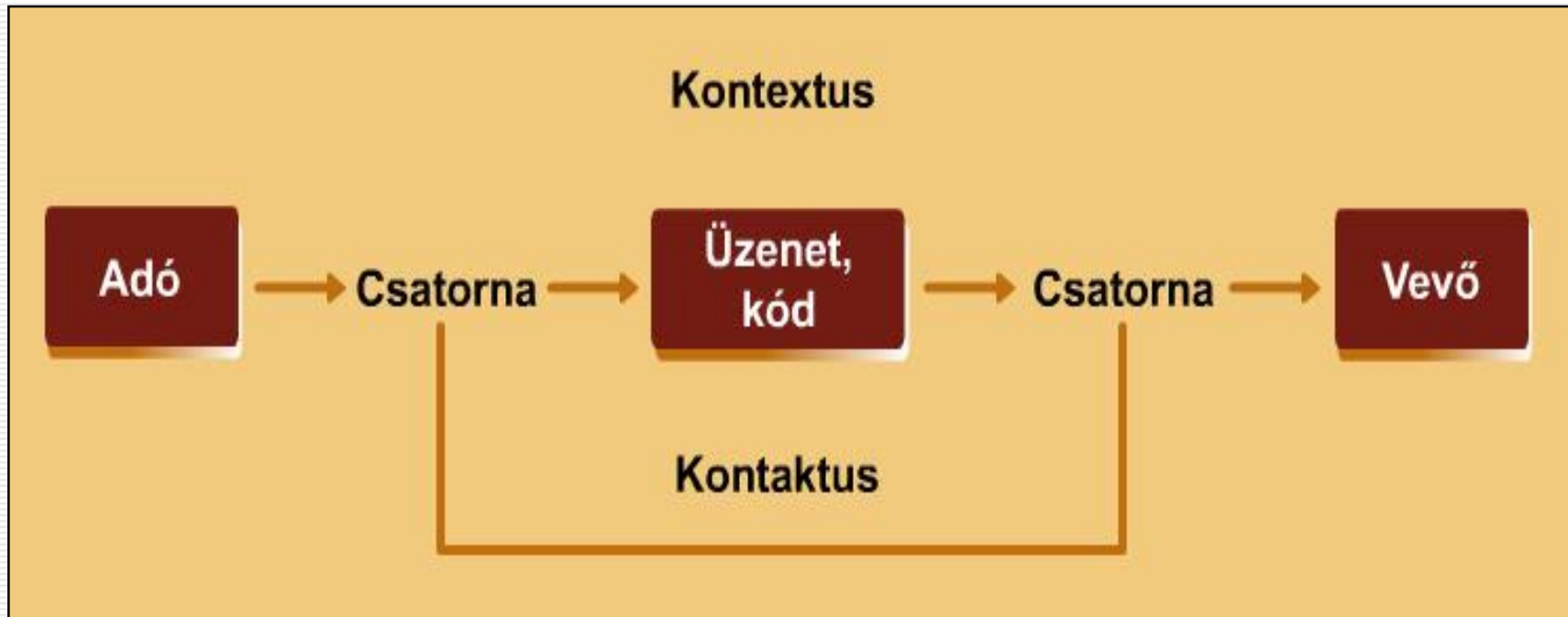
Az interperszonális kommunikáció csatornái: a szóbeli (verbális) és/vagy a szavak nélküli (nonverbális) formák.

• arcjáték, tekintet, gesztusok, a kar- és lábtartás jelei, a térközsabályozás (proxemika)

• a grammatikailag jól megformált közléseket kísér vokális elemek (a beszéd szupraszegmentális jelenségei, pl. hümmögés, torokköszörülés, sóhajtás).

KOMMUNIKÁCIÓS FUNKCIÓK ROMAN JAKOBSON ALAPJÁN

1. tájékoztatás vagy ábrázolás (**referenciális**) – A valóságra vonatkozó ismeret, gondolat közlése vagy ezekre vonatkozó kérdés; tények, dolgok, események, ismeretek közvetítése. Ennek fő csatornája a verbális csatorna
 2. kifejezés (**emotív**) – Belső tartalmaknak, érzelmeknek, vágyaknak való hangot adás
 3. felhívás (**konatív**) – A hallgatóra irányul, az befolyásolását szolgálja; kérés, kívánság, felszólítás.
-

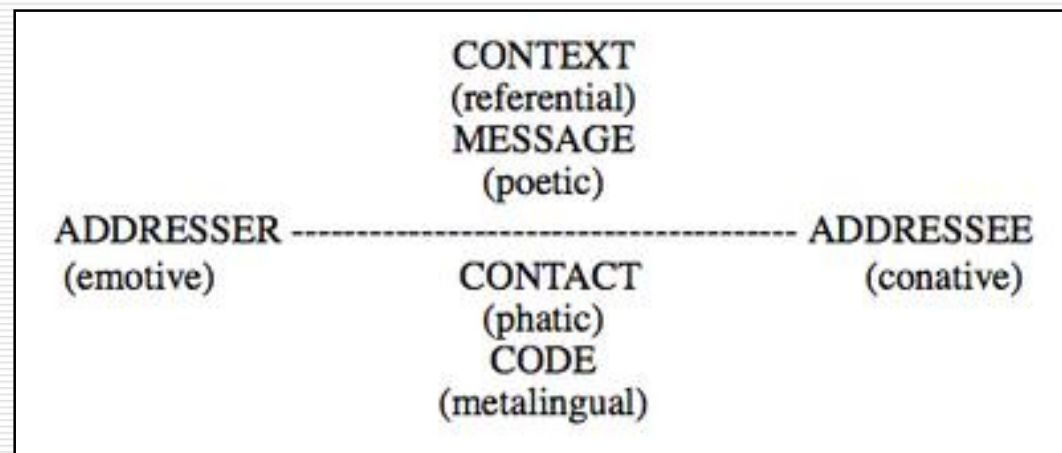
E három funkció valamennyi üzenetben jelen van, de valamelyikük túlsúlyba kerülve meghatározza egy-egy üzenet jellegét, nyelvi megformálását és a hozzá kapcsolódó magatartást.

KOMMUNIKÁCIÓS FUNKCIÓK ROMAN JAKOBSON ALAPJÁN

4. a beszélő és a hallgató közötti kapcsolat fenntartása (köszönés, érdeklődés) (**fatikus**)
 5. értelmezés – Magára az üzenetre, annak nyelvi megformálására vonatkozik (**metanyelvi**)
 6. **esztétikai / poétikai** – Maga a nyelvi megformálás a kommunikáció elsődleges célja.
-

KOMMUNIKÁCIÓS FUNKCIÓK ROMAN JAKOBSON ALAPJÁN

Legtöbbet alkalmazott eredménye a kommunikatív funkciók modellje. Széleskörűen alkalmazott elsősorban az irodalomtudományban (verselemzésekben).

4. LASWELL-MODELLJE

A Laswell-formula szerint „a kommunikáció-kutatásban azt kell vizsgálni, hogy **KI**, **KINEK**, **MIT** mond, milyen kommunikációs **CSATORNÁN** keresztül és milyen **EREDMÉNNYEL**.„

A modell klasszikus és a leggyakrabban hivatkozott elméleti tézis.

A **majdnem tökéletes meghatározás** - a **MIÉRT** hiányzik.

4. LASWELL-MODELLJE

- Kutatási területe a *világháború propagandatechnikája*
 - Azokat az országokat elemzi, melyek kirobbantották a világháborút (1927)
 - A modell központjában a kiváltandó hatás áll
 - Hatás** = a befogadóban kiváltott, megfigyelhet és mérhet változást érti, melyet a folyamatosan azonosítható elemei /kommunikátor, befogadó, üzenet, kód, csatorna/ idéznek el . Ha ezen elemek egyikét megváltoztatjuk, akkor a hatás is változni fog.
 - A **tömegkommunikációs kutatások** többnyire ezen a modellen alapulnak
-

LASWELL-MODELLJE

KI = a közlő (*kommunikátor*), az a személy, akit 1 adott helyzetben a kommunikáció elindul

MIT = a közlés tartalma, értelme a *hír* vagy a közléstartalom, azaz *tartalom, üzenet*

CSATORNA = a térben, időben elkülönülő adatok, jelek, információk, átvitelét valósítja meg

KINEK = aki a közlést kapja és felfogja, a *befogadó*

HATÉKONYSÁG = a vett üzenet mennyiben váltja ki a kívánt hatást

MELYIK A F KOMMUNIKÁCIÓS FUNKCIÓ A KÖVETKEZ IDÉZETEK BEN?

1. *A hatodik vágányra gyorsvonat érkezik. A hatodik vágány mellett, kérjük, vigyázzanak!*
 2. Mit jelent az a szó, hogy kontraszelekció?
 3. *I love you.*
 4. Nyugodalmas jóéjszakát!
 5. *Üdvözetemet küldöm a Balatonról!*
 6. Hogy tetszik lenni, Pista bácsi?
 7. Érti, hogy mit mondok?
-

MELYIK A F KOMMUNIKÁCIÓS FUNKCIÓ A KÖVETKEZ IDÉZETEK BEN?

8. Hallja, amit mondok?

9. Rég láttalak, hogy vagy?

10. *„Itt fekszünk, vándor, vidd hírül a spártaiaknak:
megcselekedtük, amit megkövetelt a haza!”*

11. „Van már kenyérem, borom is van,
Van gyermekem és feleségem.
Szívem minek is szomorítsam?
Van mindig elég eleségem.”

5. BARNLUND POSZTULÁTUMAI A KOMMUNIKÁCIÓRÓL

- Barnlund tranzakciós modelljének leírását hét *posztulátum* (munkahipotézis) kijelentésével kezdi.

kijelentés, mely a szerz kommunikációról alkotott nézeteit foglalják össze

BARNLUND POSZTULÁTUMAI A KOMMUNIKÁCIÓRÓL

1. A kommunikáció a jelentés evolúcióját írja le.

„Ezért a kommunikáció se nem reakció, se nem interakció, hanem *tranzakció*, amelynek keretében az ember jelentéseket produkál és tulajdonít céljai megvalósítása végett.”

2. A kommunikáció dinamikus. Nem statikus dologként jellemezhető, hanem az interpretálóban lejátszódó dinamikus folyamatként.

BARNLUND POSZTULÁTUMAI A KOMMUNIKÁCIÓRÓL

3. A kommunikáció folytonos.

„A legtöbb embernél a kommunikáció a születéssel kezdődik és a halálig tart.”

4. A kommunikáció körkörös. Eszerint nincsenek éles határok az adó, vevő és a közlemény kategóriák között.

BARNLUND POSZTULÁTUMAI A KOMMUNIKÁCIÓRÓL

5. A kommunikáció megismételhetetlen.

Elképzelhetetlen, hogy kétszer ugyanaz a közlemény kerüljön a rendszerbe, s az kétszer ugyanazt a hatást váltsa ki, mert a rendszert olyan szabályok irányítják, melyek maguk is változásnak vannak alávetve.

6. A kommunikáció irreverzibilis. Ahogy az eseményeket, dolgokat nem lehet meg nem törtéنتté tenni, úgy a kommunikációt sem lehet visszafelé gördíteni.

BARNLUND POSZTULÁTUMAI A KOMMUNIKÁCIÓRÓL

7. A kommunikáció összetett. A jelentés evolúciója a személyiségben magában is több szinten halad egyszerre.

Gy jtsön példát olyan kommunikációra

-amikor a küld személye ismeretlen!

**-amelyben a feladó els rend címzettje egy
harmadik személy, nem pedig a vev !**

II. AZ INTERAKCIÓS MODELL

- Nem csupasz üzenetátadásként kezeli a kommunikációt
 - A párbeszédnél nem biztos, hogy van kitüntetett fél, aki üzenetet akar eljuttatni a másikhoz
 - A modell úgy tekint a kommunikáció tartalmára, mint amit a kommunikációban résztvevő felek közösen hoztak létre, nincs kitüntetett szereplő, aki üzenetet küld, aktívan, s egy passzív befogadó. Az aktivitás mindkét félre jellemző.
-

-
- Ehhez az iskolához szorosan kapcsolódik az a nyelvfilozófiai iskola, mely kidolgozta a **beszédaktuselméletet** (John Austin, John Searle, Paul Grice).
 - Szavainkkal nem csupán megnevezni tudunk (pl. *Ez asztal. Ez szék.*), hanem cselekedni is lehet velük. Ez esetben a megnevezés, a kimondás létrehozás és cselekvés is egyben.

„Ezt a hajót Nautilusznak nevezem el.”

A KÖZVETLEN EMBERI KOMMUNIKÁCIÓ FOLYAMATAI ÉS DINAMIKÁJA

A Palo Alto-i iskola alaptételei

1. Nem lehet nem kommunikálni. A hallgatás is jelez valamit. Az embernek a kommunikáció alapvető jellemvonása.

A PALO ALTO-I ISKOLA ALAPTÉTELEI

2. Minden kommunikációban jelen van egy tartalmi és egy kapcsolati összetevő. A közlés szintje a tartalmi szint.

A másik szint egy magasabb elvontsági rétegben minősíti az elzártságot. Ez a viszony-meghatározó szint megmondja, hogyan kell a „szolgáltatott adatokat” értelmezni. Pl. egy elhangzott mondatot parancsnak vagy esetleg tréfának kell-e tekinteni.

A PALO ALTO-I ISKOLA ALAPTÉTELEI

3. Az emberi viszonyok természetét a partnerek két- vagy többoldalú kommunikációs cseréjének tagoltsága (inter-punkciója) határozza meg.

A befogadó viszonyulása a közlőhöz és az üzenethez folyamatos, és ez állandóan alakítja a köztük lévő viszonyt. Ez az alaptétel érvényes a közlő számára is, ezért a kommunikáció *cirkuláris*.

A PALO ALTO-I ISKOLA ALAPTÉTELEI

4. A kommunikáció digitális és analóg rendszerek által jut kifejezésre.

a kód részeire, összetevőire bontható, és a köztük levő összefüggés leírható (nyelvi kódok)

tágabb, nem lehet részekre bontani (nem verbális kommunikáció)

A PALO ALTO-I ISKOLA ALAPTÉTELEI

5. A kommunikáció mint folyamat kéttípusú

egyenrangú, szimmetrikus

a partnerek viszonya egyenl ,
(például osztálytársak, barátok,
munkatársak)

egyenl tlen, komplementer

a felek közötti különbségen, az
egyik vagy másik fél nagyobb
befolyásán van a hangsúly (például
tanár-diák, feln tt-gyerek, f nők-
beosztott)
